

د کتاب پېژندنه

|||||

کتاب :: په منځني ختيځ کي پېښ - ستر نړيوال ناورين

ليکوال :: روښان ولسمل

يادونه : دغه ليکنه مي خپل د کمپيوټر په کتابونو کي پرته وه نه پوهيږمه چي چا اوڅنگه زما کمپيوټر ته رارسولې
وه د ارزښت لمخې مي پرليکه کړه نور يې معلومات نه وه راسره (خالد هادي)

په منځني ختيځ کي پېنس، ستر نړيوال ناورين

هر وخت چي زه او د متحدو اېلاتو ولس مشر روزولت يو له بل سره پر مقابل مقابل مېز کښينو، داسي کار وجود نلري چي حل يې نه کړو، يهوديان بايد خپله اصلي مېنه ولري.

وينستن چرچل

د برتانيې لومړی وزير

د منځني ختيځ پراخه تاريخي او کلتوري سيمه د اسيا د لويي وچي په سهيل لويديځ او د افريقا د لويي وچي په شمال ختيځ کي پرته ده.

د نړۍ په اوسنۍ نقشه کي په منځني ختيځ کي شامل هيوادونه له بحرين، ايران، عراق، فلسطين، اسرائيلو، اردون، کويت، لبنان، عمان، قطر، سعودي عرب، سوريه، ترکيه، متحده عرب امارات، او يمن څخه عبارت دي. يو افريقايي اسلامي هيواد مصر هم د خپل جيو پوليټيک اهميت له امله په منځني ختيځ کي نومول کيږي.

د منځني ختيځ سيمه چي د ځمکي پيژندنې له نظره وچه او گرمه سيمه ده، تقريبا د نړۍ په سلو کي پنځه شپيته د تيلو زيرمي لري، چي د فارس سمندرگي يې هم گاونډی دی.

تيل د منځني ختيځ اصلي صادرونکی څيز دی، چي له امله يې د منځني ختيځ ټول وگړي نسبتا ښه او سوکاله ژوند لري، په منځني ختيځ کي شامل هيوادونه له اقتصادي پلوه په مختلفو کتگوريو کي راځي، ځيني يې د ښه اقتصاد لرونکي او ځيني نور يې له هغې جملې څخه يمن، په سترغربت او بدمرغۍ کي شپې ورځي سبا کوي.

د منځني ختيځ سيمه د تاريخ په اوږدو کي د دوام دارې او البته خونړۍ جگړې شاهدې ده، دا جگړې تر ډېره حده د فلسطين پر سر د عربو او اسرائيلو تر منځ، د فارسپانو او عربو تر منځ او پخپله د فلسطينيانو او اسرائيلو تر منځ پېښي سويدي.

نوموړي جگړې چي تر اوسه يې لا هم پای نه دی موندلی، اصلي موضوع يې د فلسطين د يوه خپلواک دولت د رسميت پېژندلو موضوع ده چي تاريخ به ئې په تفصيلي ډول په همدې بحث کي څېړو:

ځمکه چي اصلا د فلسطين او اسرائيلو تر منځ پر شخړه ده، کوچنۍ ده او ټول مساحت يې 10000 ml2 لس زره ميله مربع دی، او د مديترانې سمندر په ختيځ پای کي پرته ده.

پر همدې ځمکه د تاريخ په مختلفو پړاوو کي مختلفي واکمنۍ تر سره سويدي، د اسرائيلو اوسنی ځوان دولت چي له زېږېدنې ئې يوازي شپږ پنځوس (۵۶) کلونه کيږي، ادعا کوي چي له اردون سمندر څخه تر مديترانې پوري،

شمال لوري ته تر لبنانه پوري، ختيځ لوري ته تر اردونه پوري او په سهيل کي تر مصره پوري اسرائيلي ملکيت دناو هم يې په رسمي ډول نوموړې سيمه لاندې کړې ده.

د اسرائيلي دولت د پېژندل سوو پولو له مخي د همدې ځمکي 78% اته اويا په سلو کي اسرائيلي سيمه ده، هغه پاته 22% دوه ويشت په سلو کي بېا هم پر دوو برخو وېشل کيږي، چي يوه برخه يې د اسرائيلو تر سلطې لاندې ده چي په 1967 م ميلادي کال کي يې په يوه شپږ ورځنۍ جگړه کي لاندې کړې ده او نوره يې د فلسطينيانو تر کنترول لاندې ده.

د غزې تراډه چي د منځني ختيځ په حاصل خيزو او ستراتيجيکو سيمو کي شمېرپ کيږي، 141 ml2 ميله مربع ده او د اسرائيلو د اوسني دولت و سهيل لوري ته د سمندر پر غاړه پرته او اباده سيمه ده، پر غزه تراډه تر ډېره ځايه فلسطينيان واکمني لري، او ځيني سيمي يې د اسرائيلي دولت لخوا کنترولېږي.

په منځني ختيځ کي مېشت لومړنی مدنيت د نېل سمندرگي، Tigres او Eurphrates په سيمو کي مېشت سوي وو، د زمان په تېرېدو سره د منځني ختيځ مېشتنه د دريو مذهبونو پيروان وو، لومړی جودايزم چي له ميلاد څخه دپارلس پېړۍ مخکي د سيمي خلکو ددين په توگه منلی وو، له اولي تر څلورمي پېړۍ عيسويت او له اوومي پېړۍ راوروسته د اسلام سپېڅلي دين.

تاريخ پانو ته په کتنه فلسطينيان له سلگونو زرو کلونو را پدېخوا پر همدې ځمکه پراته دي.

د ځمکي پېژندونکو يا جيولوجيستانو د څېړني له مخي چي په همدې سيمه کي يې د لرغونو حيواناتو فوسيلونه او نباتي بقاياوي پيدا کړي دي وايي چي د منځني ختيځ دا سيمه د لرغونو مدنيتونو يوه ستره زراعتي سيمه وه.

لرغون پوهان وايي چي د ميلاد له مخه له 2000 څخه تر 1500 پوري (Amorites) ، (Canaanites) او (Semitic) خلك چي په (Phoenicians) قبيلې پوري ئې اړه درلوده، منځني ختيځ ته راغلي دي، چي دا سيمه وروسته د Canaan پنامه و نومول سوه.

په (Canaan) سيمه کي د تاريخ په اوږدو کي (Hittites) ، (Semic) او په راوروسته کي (Philisines) اوسېدلي دي.

د ځينو رواياتو پر اساس د (Joshua) تر مشري لاندې اسرائيلو د (Canaan) سيمه لاندې کړه، او پيغمبر حضرت داود (ع) تر ميلاد زره کاله له مخه بيت المقدس يا (Jerusalem) فتحه کړ، او هلته يې يوه شاهنشاهي تاسيس کړه، دا شاهنشاهي نه يوازي پر Canaan مسلطه وه، بلکي پر Transjordan يا اوسني اردون يې هم واکمني درلوده.

شاهنشاهي د زمان په تېرېدو سره په دوو برخو ووېشله سوه، په سهيل کي په Judea او په شمال کي اسرائيل، د حضرت داود (ع) د زوی سليمان (ع) تر مرگ وروسته بيت المقدس د يهودانو پلازمېنه سوه، او اسرائيلو په همدې ځای کي خپل عبادت ځايونه پرانيستل، او تر 133 ميلادي سنې پوري يې پر همدې سيمه واکمني درلوده.

(Babylonians) يا بابلونپانو د (Judah) ښار تقريبا په 586 قبل الميلاذ کي لاندي کړ. په پلازمېنه بيت المقدس کي يې د داود عليه السلام د زوی حضرت سلېمان عليه السلام معبد راوړاوه، او هم يې ډېر يهود له خپلو کورونو څخه و شړل..

تقريبا پنځوس کاله وروسته د فارسپانو پاچا (Cyrus) بابلولنېا و نيول، او بيرته يې يهودو ته بلنه ورکړه چي خپل کورونه جوړ کړي، يهودو هم له همدې بلني څخه گټه پورته کړه او هلته مېشته سول، دا يهودان تر ډېره وخته هلته پاته سول او بيت المقدس يې اباد کړ.

د يهودي دولت تر تاسيس وروسته يهودانو د هغه مهال د پر واک حکومت سره خپل ښي اړيکي ساتلي، او په بشپړ ډول يې د نوموړی حکومت سپک ټينگاو.

فارسپانو هم پر دې سيمه له 531 څخه بيا تر 331 قبل الميلاذ پوري خپله پوره واکمني و چلول، تر دې دوه سوه کلني واکمنۍ وروسته لوی الکساندر فارسي امپراتوري ړنگه کړه، او د هغې سيمي د پاچا په توگه يې خپل ځان اعلان کړ.

په 323 قبل الميلاذ کي د لوی الکساندر تر مرگ وروسته د هغه جنرالانو دا واکمني پر دوو برخو ووېشله، او يو تن جنرال (Seleucus) يو امپراتوري يا (dynasty) تاسيس کړه، چي تر 200 قبل الميلاذ پوري يې دا بحراني سيمه رهبري کړه.

د امپراتورۍ د تاسيس په پيل کي دا واکمنو چي (Seleucids) نومېدله و يهودانو ته دا اجازه ورکوله چي په ازاد ډول خپل عبادت و کړي، خو راوروسته يې بېا د Judaism و مذهب ته د عبادت مخنيوی کاوه.

په 167 قبل الميلاذ کي يهودو پاڅون وکړ او پر فلسطين باندي يې ددې واکمنانو امپراتوري پای ته ورسوله. دوی دا پاڅون د مکابيين (Maccabean) تر مشرۍ لاندي پيل کړ، او د خپلي سلطې واک يې پراخ کړ، د خپلي سيمي پلازمېنه يې بيت المقدس يا (Jerusalem) اعلان کړ.

پر بيت المقدس باندي پراته دې سلطنت چي په راس کي يې (Maccabean) واقع وو د رومي امپراتورۍ ملاتړ او مرسته تر لاسه کړه، او تر (164) قبل الميلاذ پوري د رومي امپراتورۍ ملگری پاته سو.

فلسطين له رومي امپراتورۍ څخه تر عثماني امپراتورۍ پوري:

له ميلاد څخه تقريبا 61 كاله مخکې رومي سرتېرو د (Pompei) تر مشرۍ لاندې (Judah) و نيول، او بيت المقدس يې ويران کړ، (Judah) او بيت المقدس تر يوې زياتې مودې پورې د رومي ځواکونو تر کنترول لاندې وو.

د رومي ځواکونو د واکمنۍ پر مهال يهودو ځينې پاڅونونه و کړل چې د رومي ځواکونو له خوا ماته ورکول سوه، د يهودو لخوا دوه ستر پاڅونونه په 131 ميلادي کال او دوهم يې په (70) او بايم ميلادي کال کې سوي دي، چې د هغه مهال رومي واکمنو يې پر ضد سخته او خونړۍ جگړه کړې او دا پاڅونونه يې خپلي دي.

تر دې پاڅونونو وروسته په (135) ميلادي کال کې رومېانو يهود له بيت المقدس څخه و شړل او دا سيمه يې د (Palastina) په نامه و نومول.

د (Palastina) کلمه چې په انگليسي ژبه کې ورته (Palestine) وايي د (Herodotus) يا هيرودتس څخه اخيستل سوېده، هيرودتس دا اصطلاح د (Palestin Syria) پنامه نومولې ده چې اصلا د سوريې سهيلي برخه ده.

رومېانو پر فلسطين باندې خپل پوره کنترول درلود، او دا کنترول يې تر څلورمې پېړۍ (300) مو کلونو پورې راوړسېد، او تر دوی وروسته بيا د فلسطين سيمه د (Byzantine) يا بيزانس امپراتورۍ تر واکمنۍ لاندې راغله.

په څلورمه پېړۍ کې عيسويت پر خپرېدو وو، د رومېانو ځينې کورنۍ چې په همدې موده کې د فلسطين و سيمي ته راتلې، د منځني ختيځ سيمي ته د عيسويت دين راوړ، او زباتو يهودو دې دين ته مخه و کړه.

د اوومې پېړۍ په بهير کې په (600) مو ميلادي کلونو کې مسلمانو ځواکونو د سعودي عربستان څخه د شمال پر لوري خپل تحريك پيل کړی وو، تر څو منځنی ختيځ لاندې کړي، او پدې سيمو کې د اسلام سپېڅلی دين خپور کړي. په دې ډول بيت المقدس په (638) ميلادي کال کې د اسلام د دوهم خليفه حضرت عمر (رض) تر فتحي لاندې راغی.

مسلمانانو دا سيمه تر (1900) مو کلونو پورې کنترول او و ساتله. د مسلمانانو د واکمنۍ پر مهال مسلمانو چارواکو و عيسويانو او يهودانو ته اجازه ورکړه چې خپلو دينونو ته عبادت و کړي.

پداسې حال کې چې په سيمه کې مېشتو وگړو تر زباته حده د اسلام سپېڅلی دين منلی وو او عرب کلتور هلته پوره وده کړې وه، بيت المقدس د مسلمانانو د يوه سپېڅلي ښار په توگه خپل برم درلود، ځکه چې د اسلام پيغمبر او د لوی څښتن د استازي حضرت محمد (ص) براق له مدينې منورې څخه همدې ښار البته د اقصی مسجد ته راغی او له همدې ځايه د لوی څښتن استازي و معراج ته تللی دی.

سبحان الذي اسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الي المسجد الاقصى. الذي برکنا حوله لنريه من اياتنا انه سميع بصير. (الايه)

ژباړه: سپېڅلي دى هغه ذات چې تگ يې و كړ په خپل بنده سره (چې مراد ترې محمد (ص) دى) له مسجد حرامه څخه و مسجد اقصى ته ، چې په شاوخوا كې يې مور برکت ايښى دى، ددې لپاره چې ووينو مور په ده باندي نښي زموږ له نښو څخه. بېشكه څښتن (ج) ښه اورېدونكى او ښه ليدونكى دى.

بيت المقدس تر پايه د عرب واكمنو په لاس كې پاته نه وو، بلكي په (1071) كې تركي سلجوقيانو د بيت المقدس كنترول واخيست او دې ښار ته ئې خپل پوځونه ولېږل، خو د تركي سلجوقيانو دې واكمنۍ هم زيات وخت و نه نيو، بلكي تر (30) كلونو لږ ئې واكداري وكړه.

اروپايانو هم په بيت المقدس كې د سلجوقي حكومت واك نه مانه او له هغوى سره ئې تل مبارزه كوله، د سلجوقي تركيانو او اروپايي عيسويانو د مبارزې په بهير كې د مصر (Fatimids) با قاطمېان چې اصلا د شيعه مذهب لاروى ډله وه، خپله اعظمي گټه پورته كړه، دوى د اروپايي عيسويانو سره چې (Crusaders) نومېدله، ائتلاف و كړ او بيت المقدس ئې و نيو، دوى د بيت المقدس پر نيولو بسنه و نه كړه، بلكي (Juffa) او د فلسطين ځيني نوري برخي يې هم په (1098) كې و نيولې.

د تاريخ په شهادت ائتلاف تر پايه نه دى رسېدلى او په يو ډول د ډولونو يې گذار پر سر خوړلى دى، دې ائتلاف هم چې يو نا مشروع ائتلاف وو داسي يو گذار و خوږ، عيسوي اروپايانو ائتلاف مات كړ او د فلسطين ډيري برخي له هغې جملې څخه يې (Jaffa) او بيت المقدس په (1099) كې و نياوه.

د بيت المقدس دې لاندي كوني د مسلمانانو او اروپايي عيسويانو چې هغه (Crusaders) نومېږي تر منځ د اخ و ډب فضا لا گرمه كړه، او نور هيڅ يوه لور ته اجازه نه وه چې په بيت المقدس كې شپې ورځي تيري كړي. خو له هر راز تاوتریخوالي سره سره اروپايي عيسويانو د بيت المقدس د سپېڅلي ښار كنترول تر (1187) ميلادي كال پوري په لاس كې درلود.

اروپايي عيسويانو د يوه مسلمان اتل صلاح الدين سره په جگړه كې ماتي و خوږه، د بيت المقدس نه و شړل سوه او د فلسطين پر سمندرغاړه يوه سيمه (Acre) كې پاته سول. صلاح الدين واكمن د اروپايي عيسويانو سره پر همدې سيمه د پاتي كېدو تړون و كړ، خو اروپايي عيسويانو همدې تړون ته ژمن پاتي نه سول، پر بيت المقدس يې د نيولو په نيت څو ځله ناكام بريدونه و كړل، خو مسلمانو ځواكونو به تل ماتي وركوله، مسلمانانو بالاخره دوى له (Acre) څخه هم په (1291) كې و شړل.

د اروپايي عيسويانو بريدونو لا پاى و نه موند، ددې لپاره چې مسلمانانو دوى ددې بريدونو څخه ځان ژغورلى وي، نو يې د هغې سيمي مسلمانان ورو ورو ددې سيمي را و ايستل. او دا سمندر غاړه د كلونو كلونو لپاره همداسي تشه او شاړه پاته سول.

د (1200) مو کلونو په منځ کي (Mamelukes) ماملوکان چي اصلا په مصر کي مېشت يو لوی پوځي ځواک وو، يوه امپراتوري تاسيس کړه، چي د فلسطين زياتي برخي يې هم په خپل غيږ کي را ونيولي.

د فلسطين د نفوسو زياته برخه په هغه مهال کي عربي ويونکو مسلمانانو تشکيلوله. د (1300) مو کلونو په پيل کي د مديترانې د شاوخوا سيمو او هسپانيې څخه يو څه يهود، بيت المقدس او د هغه شاوخوا سيمو ته راولېږل سول. عثماني امپراتوري چي د ماملوکېانو سره په جگړه بوخته وه، دا جگړه وگتله، ماملوکېانو ته ئې په (1517) کي ماتي ورکړه او په دې توگه فلسطين د عثماني امپراتورۍ يوه مستعمره و گرځېده.

په ترکيه کي پر واک سلطان هغو يهودو ته چي له هسپانيې څخه راتښتېدل بلنه ورکړه څو په ترکي امپراتورۍ او د فلسطين په زياتو برخو کي مېشت سي.

د فرانسې پاچا ناپليون بناپارت، په (1798) ميلادي کال کي منځني ختيځ ته داخل سو، د مصري او عثماني واکمنو سره د ناپليون د جگړې پر وخت د فلسطينيانو نفوس کم سو، او زياتو فلسطينيانو خپلي سيمي پرېښودې، چي د وخت په تېرېدو يې دا حاصل ورکونکې ځمکي عربو او يهودو و نيولې.

د عثماني امپراتورۍ پر ضد د فلسطيني عربو پاڅون او ياغيتوب ښائي په لويه کچه د فلسطينيانو د خپرېدو لامل گرځېدلی وي.

دوی وو چي د يهودو او صهيونيستانو مېشتېدني ته يې اجازه ورکول، په همدې ترتيب د عربو او يهودو نفوس په منځني ختيځ کي وده کول، ان تر دې چي په (1880) عيسوي کال کي (24000) څلور ويشت زرو تنو عربو په فلسطين کي ژوند کاوه. په داسي حال کي چي پوره شمېر يې (400000) څلور سوه زرو تنو ته رسېدی، په همدې مهال کي عثماني دولت پر يهودو مهاجرو ځيني بنديزونه اعلان کړه، چي دوی ته ئې اجازه نه ورکوله چي په فلسطيني سيمو کي ځمکه رانيسي.

د صهيونيت رامنځ ته کېدل The Rise of Zionism

په نولسمه ميلادي پېړۍ كې په اروپا كې د يهودو ازادي منل سوې وه او يهودو په تدريجي ډول مليت پالنه يا نېشنليستي اختېاروله، (Rabbi Yehudda Alcalay) لومړنی څوك وو چې د صهيونيستانو لومړنی ليكنه يې په (1840) مو كلونو كې خپره كړه.

همدې او دې ته ورته ډيرو ليكنو د صهيونيت نظريه په لومړيو كې يو څو اروپايي هيوادونو ته خپره كړه، چې ورو ورو ئې نږدې ټوله اروپا د صهيونيستي نظريې څخه خبر كړل.

په ختيځه اروپا كې د (1800) مو كلونو په پاى كې د يهودو تسلط و فلسطين ته د يهودو مهاجرت ته لار پرانيستله. لومړنی صهيونيستي حركت په (1897) عيسوي كال كې په يوه رسمي ټولنه و منل سو، او دا په (Basle) كې لومړنی صهيونيستي كانگرس وو چې مشري يې (Theodo Re Herzl) كوله، داسې ويل كېږي چې د هرزل نيکه د (Alcalay) سره چې لومړنی صهيونيستي ليكوال وو، له اثارو سره اشنایي درلوده، او هرزل هم ددې اثارو تر پوره اغيزي لاندې راغلی وو.

صهيونيستانو هيله او اميد درلود چې د يهودو كورگی يا كور ځمكه په فلسطين كې د جرمني او يا هم تركي واكمنۍ په ملاتړ جوړه كړي. او هڅه ئې كوله چې په فلسطين كې مېشت عرب به و خپلو عربي هيوادونو ته ستنوي، او په فلسطين كې يې ددوی د قانوني موجوديت څخه سترگي پټولې. او دا يې گڼله چې د فلسطين نفوس به ميليونونو اروپايي يهودو ته رسېږي، چې دا به په سيمه كې يو بشپړ اكثريت وي.

صهيونيستانو لومړی د كرونډگرو ټولني په (Zechron Jacob, Petahtikva) او (Rishon Letzion) كې جوړي كړې، و دې ټولنو ته اروپايي هيوادونو ورځ تر ورځې پراختيا وركوله.

صهيونيستانو وروسته د جافا و شمال لوري ته د تلابيب يا (Tal Aviv) په نامه نوی ښار گوتی تاسيس كړ، چې د زمان په تېرېدو يې ستر استراتيژيك اهميت غوره كړ، خو ددوی دا هيله چې په نوموړې سيمه كې به زيات يهوديان پر ځای كېږي او عرب فلسطينيان به و عربي هيوادونو ته ستنوي، حقيقت و نه موند، بلکې عرب نفوس ورځ تر ورځې زباتېدی.

يوې څېړني په هغه مهال كې ښودلې وه چې په (1914) عيسوي كال كې د ټول فلسطين نفوس د اووه سوه زره (700000) په شاوخوا كې وو، چې له هغې جملې څخه يې (615000) تنه عرب او د (85000) پنځه اتيا زرو تنو په شاوخوا كې يهود وو.

منځنی ختیځ د لومړۍ نړیوالې جگړې تر سیوري لاندې:

د لومړۍ نړیوالې جگړې په بهیر کې د (1914-1918) میلادي پوري عثماني امپراتورۍ د جرمني دولت سره د اتریش او هنګري پر ضد یو ځای سوه.

په هغه مهال کې چې عثماني پوځي حکومت پر فلسطین واکمني درلوده، د یهودو لپاره جگړه ډیره سخته وه، نه یوازې د یهودو لپاره بلکې و عربو ته هم سخته زبانه وه، د جگړې سره جوخت کولرا او Typhus ناروغیو دوی سخت و ځپله.

په ترکیه کې حاکم ترکی پوځي امر وکړ چې له خپلې خاورې به ټول بهرني کسان باسي، چې دا مهال نو په ترکیه کې زباتو روسي یهودو هم ژوند درلود. نو زبات روسي یهود دې ته و هڅول سول څو فلسطین ته مهاجرت و کړي، او هلته مېشت سي.

د منځني ختیځ د شبکې په حواله یو کوچنی ډله چې NILI نومېده، و برتانیې ته د فلسطین په اړه د استخباراتي معلوماتو د ورکولو په نیت ټاکل سوی وه، چې نوموړې ډله به تلابن او هڅه کوي څو پر فلسطین پوځي ترکی واکمني په تدریجي ډول پای ته و رسوي، خو داسې یوه ورځ راورسېده چې ترکی عسکرو د همدې ډلې څو تنه غړي نیولي او په ثبوت یې رسولي وو چې دې ډلې پر فلسطین د برتانوي تیري لپاره زمينه برابرول.

د 1916 کال د می په مېاشت کې د برتانیې، فرانسې او روسیې تر منځ پټه معاهده لاسلیک سوه، چې تر جگړې وروسته د عثماني امپراتورۍ او هم منځني ختیځ د زباتو سیمو د وېش په اړه وه.

د همدې معاهدې په لاسلیکولو کې د برتانیې استازی سرمارک سایکس او د فرانسې هغې رژورژ پیکو وو، چې تر لاسلیکولو وروسته ئې معاهده د دوی په نومونو یانې سایکس پیکو یا Sykes-Picot Agreement پنامه باده سوېده .

(چگونه اسرائیل به وجود آمد- ۲۸ صفحه)

دې معاهدې غوښتل چې اصلا عرب پخپلو کې جلا او خواره واره کړي، او ځینې سیمې ئې پخپلو کې سره و وېشي، خو په روسیه کې د 1917 کال د نومبر انقلاب په راتگ سره روسیې دا معاهده ماته او هغه ئې نشر او خپره کړه .

د پردې تر شا د همدې لاسلیک سوي معاهدې له خپرېدو وروسته څرگنده سو ه چې فرانسې او برتانیې موافقه کړې وه چې د فلسطین زبانه برخه به برتانیه اخلي او یوه برخه به ئې هم فرانسه او ائتلافي ځواکونه په دواړو اخلي، او لبنان او سوریه به و فرانسې ته سپارل کیږي. برتانیې دا وړاندیز هم کړی وو چې تر جگړې وروسته به د عربو غوښتنې چې د فلسطین د خپلواکۍ اخیستنې په اړه دي نه مني، خو بل لوري ته ئې بېا د عربو سره توافق کړی وو

چي په خپلواکۍ اخیستلو کي به ورسره بشپړه همکاري کوي. خو پایلي و ښوده چي د برتانيې د هغه مهال ددوه مخي توافق پر اساس مېشت عرب غولیدلي وو.

په (1916) میلادي کال کي د (T.E Lawrence) او شریف حسین په گډه رهبري عربو د عثماني امپراتورۍ پر ضد پاڅون په دې هیله وکړ چي گواکي برتانيه به په منځني ختیځ کي د عربو خپلواکي و مني، خو برتانيې ورسره لویه جفا و کړه. نه یوازي دا چي د فلسطین خپلواکي ئې و نه منل، بلکي فلسطینپانو ته ئې په همدې لاره کي لوئي توطئې او خنډونه واچول.

د برتانيې حکومت غوښتل چي په یو ډول نه په یو ډول المان او ترکیې ته ماتي ورکړي، برتانيې دې دواړو هیوادونو ته دا ماتي ورکول یوازي د مسلمانانو په را پارولو کي لیدل، د همدې کار لپاره ئې د عربو سره ښه سلوک درلود، په روسیه کي د شلو میلیونو تنو مسلمانانو او په هندوستان کي د پنځوس میلیونو مسلمانانو پلوي او د الماني او عثماني امپراتوریو پر ضد ئې را و پاروي .

برتانوی پرېکړه لیک:

د بالفر اعلامیه:

د (1917) میلادي کال د نومبر په مېاشت کې مخکې له دې چې برتانیه د بیت المقدس پر زړه خپلې منگولې ښځې کړي، د بالفر په نامه یې یوه اعلامیه خپره.

د بالفر اعلامیه اصلاً د برتانوي د باندنيو چارو د وزير لارډ بالفر يو ليک وو چې په برتانيه کې د صهيونيستانو د ټولني د يوې غوښتنې په ځواب کې ليکل سوی وو. او دې اعلاميې په فلسطين کې د يهودانو لپاره د اصلي ټاټوبي په جوړولو کې د برتانيې ملاتړ څرگند اووه. په اعلاميه کې راغلي وو چې برتانيه به بېله دې چې په فلسطين کې د اوسنيو غير يهودي پرگنو پر حقوقو تېری وسي، د يهودانو لپاره به اصلي ځای غوره کوي. د همدې ليک د متن يوه برخه په لاندې شرحه ليکل سوې وه:

02-Nov-1917

لارډ روتشيلډ

د انگلستان شاهي حکومت په فلسطين کې د يهودو د موجوده ټولني لپاره د يوه ملي کور د جوړېدو پلوي کوي.

دا يو مسلم حقيقت دی چې برتانيه به په ټولو هيوادونو کې يهودو د مدني او مذهبي حقوقو او هم په فلسطين کې د غير يهودو د مدني او مذهبي حقوقو د تيرې په صورت کې له هر ډول هڅې څخه درېغ و نه کړي. (چگونه اسرائیل به وجود امد- دیرشمه صفحه)

دا اعلامیه د برتانوي صهيونيستي تحریک د غوښتنې پر اساس سوې وه، په ځانگړي ډول د (Dr. Haim Weizman) له خوا چې نوموړی ډاکتر اصلاً له روسيې څخه و برتانيې ته پناه وړې وه. او وروسته د اسرائیلو مشر و ټاکل سو. ډاکتر چیم وایزمن، د اسرائیلو لومړنی ولس مشر چې له ۱۹۴۹ څخه تر ۱۹۵۱ ئې ولس مشري و کړه او په همدې دوره کې ئې و نړۍ ته اسرائیل ور و پېژندل.

په حقيقت کې لومړنۍ نړيوالې جگړې منځني ختيځ او پر هغه عملي کېدونکي سياست ته لوی تغير ورکړ، تر جگړې وروسته (League of Nations) عثماني امپراتوري پر برخو ووېشله، او دا وېشنه ئې د زبرځواکو هيوادونو تر منځ د پرېکړه ليک پر اساس تر سره کړه.

فرانسې او برتانيې دا پرېکړه ليک و کاته او هغه يې د خپلو موخو د عملي کېدو لپاره يوه ښه وسيله و گڼله .

لويو او زبرځواکو هيوادونو د فلسطين په اړه بېلا بېلي هيلي په زړه کې روزلې، د متحدو ايالاتو ولس مشر ويلسن ټينگار کاوه چې پرېکړه ليک دې داسې جوړ سي چې پکښې ولس ته خپلواکي ورکړل سي.

برتانيې علاقه درلوده او هڅي يې کولې چې فرانسه له فلسطينه ليري پاتي وي او د (League of Nations) نه يې غوښتنه کوله چې د بالفرد تړون پر اساس فلسطين د هيوادونو تر منځ ووېشي، او ټولي چاري دي د بالفرد تړون پر اساس چې متحد ايالات يې ملاتړ کوي پر مخ ولاړي سي.

عرب د (League of Nations) له صادر سوي تړون څخه ناخوښه او د دوی د موافقې پر خلاف وو، دوی ويل چې هغه سيمه چې دا اوس د فلسطين پنامه ياديږي د عربو ملکيت دی، څنگه امکان لري چې هلته د يهودو کورځای جوړ سي او پر عربو دي واکمني وکړي، او هم ئې دا وېره درلوده چې يو مهال به د يهودو لخوا ددوی ملکيتونه د يهودو تر لاس لاندي کيږي.

عربو د متحدو ايالاتو ولس مشر ته وړانديز کړی وو چې د فلسطين سيمه دي و سورئې ته ورکړل سي، او يو ملي تحريک ئې جوړ کړ چې د همدې تړون پر اساس مبارزه وکړي.

د متحدو ايالاتو ولس مشر ويلسن پخپل نوبت د (King Crane) پنامه يو پلاوی و فلسطين ته ولېږی څو د خلکو او ښاربانو نظريات له ځانه سره راوړي. همدې پلاوي د د 1919 کال د اگست پر اته ويشتمه خپلي څېړني پای ته و رسولې او ولس مشر ويلسن ته ئې لاندي ټکي و لېږل:

☒ د سورئې يووالی دي د هغه هيواد د ډيرو خلکو په غوښتنه پاته وي.

☒ د ملي کور تاسيس دي په فلسطين کي د يهودو د حکومت په نامه نه وي.

☒ د غير يهودو د ټولنو پر مذهبي او ديني حقوقو باندي دي تېری نه کيږي.

☒ د غير يهودو شمېر چې د منځني ختيځ د ۹/۱۰ برخي تشکيلوي د صهيونيت د ټولو پروگرامونو مخالف دی.

(چگونه اسرائيل به وجود آمد -

د متحدو ايالاتو ولس مشر ويلسن هم له دې پورته ټکو څخه داسي يوه انگېرنه و کړه:

(د يهودو تاريخ او ددوی تېر مهال ښئي چې امکان نه لري چې دوی له عربو سره يو راز و اوسي،. نه يوازي په فلسطين کي ، بلکي په ټولو هغو ښارو کي چې دوی دواړه مليتونه پکښي ژوند کوي، د فلسطيني عربو سره د جکړې پر مهال دوی يو د بل ويني څښلي دي.)

(David Ben Gurion) چې د (Yishuv) مشري يې درلوده او د اسرئيلو د يو لوی شخصيت په توگه پېژندل کېدی، د (Yishuv) ډلي ته په يوه غونډه کي داسي وويل:

(هر څوک اوس هم په دې اند کي دي چې دا مسئله حل نه لري، موږ د يو ملت په توگه غواړو چې دا هيواد زموږ وي، او عرب هم د يوه ملت په توگه همدا راز هيله په زړه کي روزي.)

صهيونيستانو او نورو عرب توکمو خپلي دا قضیې د پاریس د سولي په نامه کنفرانس ته وړاندې کړې. د پاریس د سولي په نامه کنفرانس د برتانیې پلان و مانه، خو اوس اصلي موضوع د فرانسې او برتانیې د دولتونو تر منځ په فلسطین کې د امتیازاتو د وېش پر سر ده، بېله دې چې د مېشتو عربو او یهودو نظر واخیستل سي.

په (1920) میلادي کال کې د (San Remo Conference) د پرېکړې له مخې و برتانیې ته یو اجازه نامه ورکړل سوه چې د اردون سمندر ختیځ او لویدیځ لوری به پراخوي، په حقیقت کې دا ځمکه چې برتانیې پراخوي، تر اصلي فلسطین زياته وه چې صهيونيستانو ئې فکر کاوه.

برتانیویان وه چې د یهودو سره ئې مرسته کول څو خپل اصلي کور ځای اباد کړي، او خپل اداره کونکی سیستم ولري، د همدې تړون عملي کېدل چې برتانیې ته ورکول سوی وای باید د یوې ټولني په مرسته عملي سي، نو برتانیې هم دا اجازه لیک د یهودو د یوې ټولني ته چې وروسته د (Jewish Agency for Palestine) پنامه یادېده ، و سپارله، تر څو د برتانیې پلانونه په ځانکړې ډول د یهودو راوستل او د عربو شړل له سیمې څخه عملي کړل.

له یهودو سره د برتانوي دولت د مرستو په لړ کې د یهودو ټولنه په فلسطین کې په (1929) میلادي کال کې جوړه سوه، او دا ځنډ ئې ځکه وو چې په فلسطین کې دا ټولنه پخپلو کې د رهبري پلاوي پر تشکیل نه جوړېده، برتانیې به دې ټولني ته گواښنه کوله چې ټولنه دي د دواړو مسلمان او یهودو په گډه جوړه سي، خو بیا هم دا ټولنه د یهودو په گټه تمامه سوه.

په (1922) م کال کې برتانوي دولت یوه فیصله صادره کړه چې د فلسطین سرحدونه او سیمې به ئې یوازي د سمندر لویدیځ لوری وي، او د سمندر ختیځ لوری (Transjordan) چې اوس ئې اردون بولي و نومول سو، (Transjordan) د برتانوي امپراتورۍ یوه بېله سیمه و گنل سوه، چې بیا وروسته خپلواکي ورکول سوه.

له فلسطین څخه (Transjordan) بېلول د یهودو ناخوښي راپورته کړه، او دوی د (Revisionist) پنامه یو تحریک پیل کړ چې مشري ئې د (Benjamin Zeev Jabotinsky) په غاړه وه.

برتانیې غوښتل د (Mandate) سره سم په فلسطین کې یوه واکمنه او خپلواکه اداره جوړه کړي، چې دا اداره به د حقایقو پر بنسټ زيات عرب توکمي لري، نو ځکه یهود له همدې ډول تگلاري سره مخالف وو، ځکه چې یهود به پکښې د لږکي په توگه گمارل کېږي.

نه یوازي یهود له همدا ډول واکمني ادارې څخه ناخوښه وو، بلکې عربو ته هم د منلو وړ نه وه، ځکه عربو په هیڅ صورت نه غوښتل چې دا وړاندیز و مني، عربو وېره درلوده چې د برتانیې څخه صادره سوې دا اداره به پخپل ترکیب کې زيات شمېر یهود گډ کړي.

د عربو پاڅون او د يهودو کډوالي (Arab Riots & Jewish Immigration) :

په (1920)، (1921) او (1929) مو کلونو کې عرب ملتونه د بالفرد تړون پر خلاف راپورته سول، او د يهودو د کورځای د ټاکنې پر ضد ئې خپل پاڅونونه پيل کړل.

دا پاڅونونه عموماً په بیت المقدس، هبرون، جفا او حيفا ښارونو کې سر ته ورسېدل، ددې پاڅونونو پاڅونکي حاجي امين الحسيني د بیت المقدس مفتي، او عارف العارف چې د فلسطين يو وتلی ژورنالیست و، وو.

د (1929) کال پاڅون د عرب ❖ يهود د مخالف سازمان پر شاوخوا و سو، او دا پاڅون د هغې انګېزې پر اساس و سو، چې ويل به ئې يهود پلان لري چې پر خپله سيمه ديوال را و گرځوي، او يا هم د مسلمانانو پر سپېڅلو ځايونو له هغې جملې څخه پر اقصی مسجد بریدونه و کړي.

ددې پاڅون په بهير کې تقريباً له بیت المقدس څخه پنځوس زره تنه يهود و شړل سول، د هبرون ښار هم تر دېره حده له دوی څخه پاک سو. خو سره له دې بيا هم په (1930) م کال کې له ختيځې اروپا څخه زيات يهود و فلسطين ته راتلل. د سختو اقتصادي ستونزو او تبعیضي قانون له امله زيات شمېر يهود هم له پولینډ څخه و فلسطين ته راغلل.

په جرمني کې د هټلر د راپورته کېدو سره سم هم فلسطين ته د يهودو د لېږدېدو لړيو ادامه پيدا کړه، او له جرمني څخه زيات شمېر يهودو و فلسطين ته خپل راتگ همداسې روان و ساته.

عرب پاڅون او سپينه پاڼه (Arab Revolt & White Paper) :

په (1936) ميلادي کال کې په پراخه پيمانه پاڅېدنې چې وروسته بيا د عرب انقلاب په نامه و نومول سو، مات سو. دا انقلاب د حسيني کورنۍ تر رهبرۍ لاندې سر ته ورسېد چې د نازي جرمني لخوا ئې بودجه ورکول کېده. دې انقلاب په سلگونو عرب او په سلگونو يهودو و وژل.

د حسيني کورنۍ دواړه فلسطيني عرب او يهود چې ددوی د سلطې مخالفت به ئې کاوه، تورو خاورو ته لېږل.

(Yishuv) چې د يهودو ټولنه ده، ددې وژنو ځواب ورکاوه، يهودو به ترور او ترهگري کول، بمونه به ئې پر ښارونو غورځول او بېگناه عرب به ئې خپل ښکار گرځاوه، يهودو به دا چاري د (Revisionist group) په وسيله سر ته رسولې.

په وروستيو کلونو کي بېا برتانيې ځيني اقدامات و کړل چي دا پاڅونونه خنثی کړي، حسيني و عراق او له هغه ځايه بېا و نازي جرمني ته پناه پوورې، هلته مېشت سو او وروسته ئې بېا د (SS) پنامه يوه ډله تنظيم کړه چي په يوگوسلاوېا کي ئې فعاليت کاوه.

د (Peel) او (Wood head) کمیسیونونو په (1937) او (1938) کلونو کي يوه طرحه وړاندي کړه، چي د هغې له مخي به فلسطين پر دوو برخو ویشي، چي يوه وړوکي برخه به ئې يهود او زباته برخه ئې د عربو تر واکمنۍ لاندې وي. دا طرحي برسېره پر دې غوښته چي پخپله خوښه عرب او يهود سره بېل او نفوس ئې جلا کړي.

يهودو مشرانو ته د طرحي تر لېرلو وروسته هغوی هوکړه کړې وه، خو عرب ئې مخالف وو او رد ئې کړه.

کوچنيو پاڅونو لا همداسي ادامه درلوده، د دې لپاره چي برتانوي حکومت دا پاڅونونه په بشپړ ډول ځپلي وي، نو ئې په (۱۹۳۹) ميلادي کال کي د سپيني پاني (White Paper) پنامه يو فرمان صادر کړ. او په دې منحوس فرمان کي يې ليکلي وو چي (15000) تنو يهودو ته دي اجازه ورکول سي چي د فلسطين خاوري ته داخل او همالته مېشت سي. او دا شمېر به په هر کال کي (15000) تنه وي او د پنځو کالو لپاره به پر مخ ځي، او تر هغه وروسته به د مهاجرت چاري د عرب چارواکو په منظوری پوري اړه لري.

هولوکاسټ (The Holocaust) :

د دوهمې نړیوالې جگړې په بهیر کې (1939-45) ډېر فلسطیني عرب او یهود د ائتلافي ځواکونو سره یو ځای سوه. یهودو لازمه بلله چې د نازیانو سره و جنګیږي. په (1941) م کال کې برتانویانو Jewish Hagannah د عمومي عفوي په ترڅ کې خوشي کړ، Hagannah د یهودو د یوې لویې ډلې مشر وو، تر خوشي کېدو وروسته د (Hagannah) ډله د برتانویانو سره یو ځای او د جرمن پر ضد یې جگړه کوله.

تر جگړې وروسته څرګنده سوه چې د شپږ میلیونه په شاوخوا کې یهود د جرمنیانو له خوا په اروپا کې په هلوکاست کې وژل سويدي. نورو هیوادونو و یهودو ته پناه نه ورکوله، یوازې اروپا وه چې دوی ته ئې د پاتې کېدو اجازه ورکوله. و فلسطین ته د مهاجرت پر سر د برتانیې بندیزونه د سلګونو تنو په مړینه تمام سوه. اوس نو نور یهود ناهیلې وه او هم جدي وه چې زبات یهود و فلسطین ته راوړي، تقریبا دوه نیم سوه زره تنه نورو یهودو و فلسطین ته د راتګ په هیله په مهاجر کمپونو کې شپې ورځې سبا کولې.

د هري ورځې په تېرېدو سره په منځني ختیځ او فلسطین کې حالات لا وخیم او کړکېچن کېدل، متحدو ایالاتو او ورسره په څنګ کې څو نورو هیوادونو پر برتانېه فشار راوړ چې یهودو مهاجرینو ته دي د تګ اجازه ورکړي، د برتانیې او اروپایي پلاوو یوې ګډې ادارې یوه فیصله و کړه چې په بېړنۍ توګه دي سل زره تنه یهود و فلسطین ته داخل شي. عربو د لوېدیځ پر دې فیصله نیوکې و کړې او پر برتانېه یې فشار وارد اوو څو ددې پرېکړې مخه و نیسي. خو برتانیې ته حالت بیخي متغیر وو، او فکر یې کاوه چې فلسطین نور تر واک او سلطې وزي. نو یې هغه خپل تړون چې د (Balfour) اعلامېه وه و ملګرو ملتونو ته راجع کړه. نور نو فیصله د ملګرو ملتونو له لوري کېدله، چې دې خپل سوي سیمې ته به څه ورکړي،

تجزیه یا Partition

ملګرو ملتونو د منځني ختیځ د دې سترې لانجې د کتنې او څېړنې لپاره خپل ځانګړی پلاوی چې (UNSCOP) ، فلسطین ته د ملګرو ملتونو ځانګړی هیات نومېږي، و ټاکي. دې پلاوي د ملګرو ملتونو عمومي اسنبلې ته د منځني ختیځ په اړه خپله طرحه وړاندې کړه.

دې طرحې فلسطین پر دوو مساوي برخو ویشی، د عربو دولت او د یهودو دولت ، او پرېکړه یې کړې وه چې بیت المقدس به تر نړیوالې ادارې لاندې وي.

د ملگرو ملتونو عمومي اسنبلې دا طرحه د (1947) کال د نومبر په اووه ويستمه نېټه په (UN Resolution- 181) يا د جنرل اسنبلې په ۱۸۱ ماده باندې و منله.

ملگرو ملتونو ويلي وو چې ددواړو نړيوالو قدرتونو، شوروي اتحاد او متحدو ايالاتو د وړاندیزونو پر بنسټ يې دا کار کړی دی. تر پرېکړې وروسته يهودو د ملگرو ملتونو دا منحوسه پرېکړه و منله، خو د فلسطيني عربو لور ضمير کله دا منله چې ددوی سيمه دي پر دوو برخو ووېشل سي، نو يې د رد ځواب ورکړ.

د عربو له ردوني ډا ویتو وروسته بيا هم د معاهدې له مخي د فلسطين ځمکه پر دوو مساوي برخو ووېشل سوه، د تجزيې پر مهال د ټول فلسطين نيمايي ځمکه د فلسطيني عربو ملکيت وو، چې له هغې جملې څخه يې نيمايي د شهزاده گانو ملکيت وو، او پاته اته په سلو کې يې د يهودو ځمکي وې.

يوه سر شمېرنه بڼې چې (1.2) هغه مهل (۲۰۱) ميليونو عربو په فلسطين کې ژوند کاوه، پداسي حال کې چې شپږ سوه زرو تنو يهودو په ځينو نورو سيمو او خاص ډول تر نړيوالي ادارې لاندې بيت المقدس کې شپې ورځي سبا کولې.

د ملگرو ملتونو د عمومي اسنبلې د (181) مي مادې د پرېکړه ليک له مخي بايد له فلسطينه دوی بيلي سيمي جوړي سي، عرب واکمني او هم يهود واکمني، او بيت المقدس به هم د خپل سپېڅلتوب او جيوپوليتيک ارزښت له مخي نړيوال کېږي.

په جغرافيايي ډول له وارد شوو پراخ شمېر يهودو څخه سل زره تنه د بيت المقدس او د هغه د شاوخوا سيمو څخه ليري شول. او دوی د يوې ترادې په واسطه چې و فلسطيني عربو ته وسپارل سوه، ليري و ساتل سوه. ددې ترادې ډا (Corridor) ټول نفوس عرب وه، او هم دې ترادې د لډ او رام الله په نامه لوی ښارونه او د کلونيه، قسطل او ايماس پنامه کوچني ښارونه درلودل.

د غربي تيوري پر اساس جوړي سوي د ملگرو ملتونو دا طرحي کومه بڼه پايله و نه درلوده، د عرب فلسطينيانو او يهودو تر منځ خونړيو پلانونو وضعه لا بحراني او کړکېچنه کړه.

عرب سر مشريزي د حاجي امين الحسيني په نوښت خپله اعلاميه صادره کړه، او په ډاگه ئې کړه چې د فلسطين د خپلواکۍ له پاره به جهاد کوي، او دا سپېڅلې سيمه به د يهودو له منگولو را کاري. خو تاريخ ثابتته کړې ده چې په سپاست کې ډيري پرېکړې د پردې تر شا سوي دي، نو عرب مشرانو که څه هم دا اعلاميه په قلمونو لاسليک کړه، خو په حقيقت کې يې بيلي بيلي مفکورې او هيلي درلودې.

د اردون مشر ملك عبدالله د اسرئيلو سره يو غير رسمي او مرموز تړون لاسليک کړی وو، چې ددې تړون له مخي به اسرئيل د فلسطين پر يوه سيمه چې په لوېديځ بانک يا (West Bank) پوري اړه لري او فلسطيني عربو ته ورکول سوېده، تېری کوي، او اردون به هم د فلسطيني دولت د جوړېدو مخنيوی کوي.

سورتي بيا غوښتل چي د عربو او يهودو گډي سيمي چي د فلسطين په شمال کي پرته دي، تر خپلي ولکې لاندي راولي.

د خپلواکۍ جگړه :

د خپلواکۍ لپاره جگړه، پر دوو جگړو وېشل کيږي، له خپلواکۍ تر مخه جگړه او له خپلواکۍ راوړسته جگړه.

د عرب ځوانانو او يهودو تر منځ جگړه يوازي د ملگرو ملتونو د (181) گڼي معاهدې له صادرېدو لږ وروسته پيل سوه. تر ډېره ځايه عربو د دفاع تگلاره درلوده، او پر هيڅ يوه باند او يا هم سيمه ئې تېرى و نه کړ، که څه هم چي د اردون يوه باند، فلسطين ته په ور سپار ل سوو ځيني سيمو باندي يرغلونه و کړل.

له خپلواکۍ تر مخه:

مخکي تر دې چي اسرائیل خپله خپلواکي اعلان کړي، د فلسطيني عربو دوو لښکرو چي د يوه مشري ئې د حاجي امين الحسيني او ددوهم هغې دا ئې د فوزی الکاکجي په غاړه وه، خپلي لښکري په دې نيت چي په دوو عرب ښارگوټو کي به پر يهودو بريدونه کوي، ځاېر ځای کړې.

د عربو د يوه لښکر مشر کاکجي، له سورتي څخه و بيت المقدس ته راغی، برتانوي حواکونو له ده سره تړون درلود چي په بريدونو کي به گډون نه کوي، خو کاکجي دا تړون ته ژمن پاتي نه سو، او له (Galilee) نومي سمندرگي څخه ئې پر صهيونيستانو بريد و کړ.

د کاکجي لښکر د صهيونيستانو د هگانا، ارگن او ليهي له پوځي گروپونو سره مخامخ سو. او ورسره ئې درنې جگړې و کړي.

په بيت المقدس کي د عربو پاڅون د (1947) کال د نومبر پر دېرشمه نېټه پای ته ورسېد، خو فلسطيني سرتېرو د همدې کال تر پایه د بيت المقدس محاصره و ساتل، بيت المقدس ته ئې د تيلو، اوبو، غذايي او ارتزاقی موادو له تېرېدو مخنېوی کاوه.

خو (1949) کال په عمومي ډول، دواړو هم عربو او هم يهودو اوسېدونکو ته زبانه واړاوه، په بيت المقدس کي عامه وژني تر سره سوې، او ډېر عرب اوسېدونکو له خپلو کورځايونو کډه وکړه.

له برتانوي حکومته چي څومره د جگړې د پای ته رسېدو توقع کېدله، هو يې و نه کړه، خو جگړې کرار کرار پای و موند، هغه څه چي د جگړې د پای ته رسېدو لامل وو هغه د وسلو نشتوالی او د روزل سوو عسکرو نه موجوديت وو.

ددې لپاره چې اسراییلو د بیت المقدس بندیز پای ته رسولی وي، نو د یهودو یوه سازمان، هگانا خپل یو پلان په کار اچولی وو، دې پلان د مسلحو ځواکونو، پوځي تکتیکونو او په پورته او کښته سیمو کې د یهودو د عملیاتو تشکیل جوړاوه.

خو د پلان د پلي کېدو شېبه هم را ورسېده، هگانا خپل لومړي عملیات د 1500 تنو ځواکونو په درلودو سره پیل کړل، دې یهودو ځواکونو د عربو پر کلونیه او قسطل ښارونو چې بیت المقدس ته د نښلونکي سرک په څنګ کې پراته وو، بریدونه پیل کړل او د عربو محاصره یې پای ته ورسول.

د قسطل ښار د اپریل پر اتمه نېټه د یهودو لاس ته ورغی، او د هغه ځای فلسطیني پیاوړيقوماندان عبدالقدیر الحسنی شهید کړل سو، او په شمال کې د کاکجی ځواکونو ته هم ماته ورکول سوه.

د یهودو مشر په خپل یوه بېان کې وویل چې دا بریالیتوبونه غواړي د متحدو ایالاتو ولس مشر ترومان ته وښيي چې یهود نه ماتېدونکی قوت دی.

د عربو برید :

په ۱۹۴۷ م میلادي کال کې انګلیسي عسکر له فلسطینه ووتل. د برتانیې په وتلو سره نو نور په فلسطین کې دا درامه امریکا او اسراییلو په لاس کې واخیسته. د متحدو ایالاتو له لوري لوبغاړی هاري ایس ترومن او د اسراییلو له لوري داکتر وایزمن وو.

د (1948) میلادي کال د می پر (14) مه نېټه یهودو د اسراییلو یو خپلواک دولت اعلان کړ .

د اسراییلو د خپلواکۍ پر مهال که څه هم وایزمن ناروغ وو، خو خپله پوره هڅه ئې کوله چې اسراییل په امریکا، فرانسه، او برتانوي حکومت باندې په رسمي ډول وپېژني.

همداسي و سول، داکتر وایزمن له هاري ایس ترومن څخه د اسراییلو د رسمیت پېژندنې په اړه تحریري یا لیکلی سند تر لاسه کړ.

د امریکا ولس مشر هاري ایس ترومن په خپلو یادښتونو کې داسي لیکي : یولس دقیقې وروسته له هغه چې اسراییلو خپل خپلواک دولت اعلان کړ ، ما خپل مطبوعاتي منشي چارلي راس راوغوښت او ورته و مي ويل چې هر څومره ژر دي و نړۍ ته د متحدو ایالاتو لخوا د اسراییلو د رسمیت پېژندنې اعلامیه نشر کړي، چارلي راس هم په ډیرو لنډو شېبو کې د نړیوالو تر غوږونو دا اعلامیه ورسول.

د امریکا ولس مشر هاري ایس ترومن، چې له ۱۹۴۳ څخه بیا تر ۱۹۵۱ پوري ئې ولس مشري و کړه او پخپله همدې دوره کې ئې د اسراییلو دولت په رسمیت وپېژاند.

په فلسطیني خاوره کي د اسرائیلو د خپلواک دولت د اعلانولو او د متحدو ډالاتو له لوري د همدې دولت رسمیت پېژندنې په مسلماننه نړۍ کي د ډیرو مسلمانانو غبرگون را و پاراوه، په همدې شپو او ورځو کي گاونډیو عرب هیوادونو پر اسرائیلو برید و کړ، دوی دا برید د اسرائیلو پر څو سیمو و کړ. د ۱۹۴۸ م کال د می ۱۴مه: د اسرائیلو لومړنی صدراعظم David Ben-Gurion په فلسطین کي د اسرائیلي خپلواک حکومت د خپلواکۍ اعلامیه لولي.

د برید په لومړۍ مرحله کي د مصر او سورئي ځواکونو پرمختگ کړی وو، په ځانگړې ډول مصر چي د ټانکونو او درنو وسلو ملاتړ ور سره وو، ددې برید په بهیر کي مصري ځواکونه و توانېدل چي (Negev) فتحه او ډیري سيمي چي د معاهدې له مخي يهودو ته ورکول سوي وې، و نیسي.

د مصر او اردون دې برياليتوبونو د فلسطینيانو د يوه خپلواک دولت پر جوړېدو سپوری و غورځاوه، اردون پر خپله هغه معاهده چي يهودانو ته په ورکول سوو سيموبه يرغل نه کوي، وفا و کړه، خو سوريه او مصر پر خپلو ژمنو پاتي نه سول.

اسرائیلپان تر اوسه په تلابیب کي د مصري ځواکونو لخوا د هغه مهال سخت او کوټلی برید پر زړه لري، چي په څومره زبات شمېر الوتکو ئې پر سيمو بریدونه و کړل. مصربانو په نیگيف کي هم همداسي برید سر ته رسولی وو، او غوښتل يې چي دا سيمه د اسرائیلو له منگولو و باسي، سورئي هم له وخت څخه په گټه اخیستنه په همدې جگړه کي فلسطین ته په ورسپارل سوو سيمو کي د لیدني وړ بر باليتوبونه تر لاسه کړه.

کله چي اردون د معاهدې له مخي پر يهودي سيمو بریدونه و نه کړل، نو عرب سرمشريزي هغه لاري چي بیت المقدس ته تللې، محاصره کړې، چي په همدې ترتيب ئې بیت المقدس چي د ملکرو ملتونو د دوو معاهدو له مخي نړيوال سوی وو، تر سخت فشار لاندي راوست. په بیت المقدس کي مېشت يهودي دولت بله لاره و نه مونده، د (Burma Road) پنامه ئې د يوې بلي لويي لاري پرانیستلو کار پیل کړ، د همدې لاري په پای ته رسېدو سره ئې د بیت المقدس محاصره پای ته ورسول.

د (1948) ميلادي کال د جون په مېاشت کي يو اوربند د ښځو ځواکونو لخوا عملي سو، خو عربو دا اوربند و نه مانه او د څېړونکو له نظره عربو ددې اوربند د نه منلو په اساس لويه سهوه و کړه. اسرائیلو له همدې اوربند څخه خپله اعظمي گټه پورته کړه. خپل عسکر ئې د جگړې لپاره و روزل، په وسلو بار لوئي کښتۍ ئې سيمي ته واردي کړې، او شپېته زره کسيز ځواک چي په مجهزو وسلو سنبال وو، و جکړې ته تېار سی کړ.

ددې اوږده اوربند په بهیر کي د اسرائیلو د هگانا، پالما، ارگن او ليهي گروپونه سره يو ځای او په گډه ئې د (I.D.F) يا Israel Defense Force د اسرائیلو دفاعي ځواک په نامه يو لوی ځواک جوړ کړ.

د همدې څلورو اسراییلي ډلو یووالی په رښتیني ډول ټینګ او یو موټی و ساتل سو، حتی تر دې چې د اوربند پر مهال اسراییلي ارګن، سازمان غوښتل په وسلو یوه بار کښتی چې د (Altalena) پنامه یادېدل د خپل ځان لپاره په کوچنیو جګړو کې استعمال کړي، خو کله چې اسراییلي لومړی وزیر بین ګرین ددې کښتی د سپارلو غوښتنه و کړه نو ارګن ډلي یې انکار و کړ، او په پایله کې د اسراییلو لومړي وزیر د کښتی د غرقېدو امر وکړ .

د اوربند پر مهال له عرب هیوادونو سره بخت ډاري و نه کړه، د یوه اسلامي هیواد لخوا فلسطینیانو ته په وسلو یوه بار کښتی هم چې و سورېې ته د تګ پر لاره وه، سورېې ته و نه رسېدل، او د اسراییلو هګانا ډلي محاصره کړه. د اوربند له پای ته رسېدو سره سم اسراییلو دمصر پانو سره جګړه پیل کړه، مصر پانو ته ئې ماته ورکړه او سپناي پینینسولا Sinai Peninsula ته داخل سول. د اسراییلو دا بري هم عربي نړۍ حیرانه کړه، خو د برتانوي الوتکو په لیدو سره د اسراییلو دفاعي ځواک يا I.D.F و شاته تګ ته اړ سو.

په همدې لس ورځنۍ جګړه کې چې ددوو اوربندونو تر منځ پېښه سوې وه، اسراییلي ځواکونو د عربو دوه نور ښارګوټي چې رام الله او لاډ نومېدل، هم لاندي کړه.

د رام الله او لاډ ښارګوټو ستراتيژیک اهمیت درلود، ځکه ددې ښارګوټو له لاري عربو کولای سول چې بیت المقدس محاصره کړي. اسراییلي ځواکونو ددې دواړو ښارونو له نیولو وروسته له دې ښارګوټو ډېر فلسطینیان په بې رحمه او ناځوانمردانه توګه ووژل، او ډېر نور یې له دې ښارګوټو و شړل.

اسراییلي ځواکونو په ډېر بې رحمانه ډول هغه کوچني فلسطیني کلي او بانډې چې د تلایب په شاوخوا کې پراته وو، هم په بشپړ ډول ویران کړل، ځکه دوی غوښتل په مرکزي فلسطین کې چې د اسراییلو دولت دی، فلسطینیان و نه اوسېږي.

څېړونکي چې د منځني ختیځ په چارو کې څېړنه کوي، ددې برهالیتوبونو اصلي لامل د یهودو اتفاق، له وخت څخه ګټه اخیستنه او همېرغې بولي. خو متاسفانه چې عربو او هم فلسطینیانو دا ډول بری په لاس را نه وړ.

کله چې په (1949) کال کې د عربو او اسراییلو تر منځ جګړه پای ته ورسېده، نو د ملګرو ملتونو یوه راپور و لیکل چې اسراییلو له عربو څخه هغه سیمې چې د ملګرو ملتونو د طرحي په اساس و فلسطین ته ورکول کېدې، لاندي کړيدي، او تر اته اوږه په سلو کې زياته سیمه ئې اشغال کړېده، خو هیڅ یوه هڅه اوپلان بیرته ددې سیمو د اخیستلو لپاره دملګرو ملتونو لخوا وړاندي نه سو، او نه ئې بیا بیت المقدس نړیوال اعلان کړ.

د فلسطیني حکومت د جوړېدو لپاره د ملګرو ملتو په پلان کې ورکول سوې ځمکه یو څه اسراییلو لاندي کړه، او مصر هم د غزې تراډه لاندي کړه، غربي بانک يا West Bank چې له اقتصادي پلوه ئې ستر ارزښت درلود د اردون په لاس ورغی.

د همدې خونړۍ جگړې په بهير كې او با لږ راوروسته كې (762000) تنه فلسطينېان عرب له اسرائيلې سيمو څخه راوشړل سول او په گاونډيو عربي هيوادونو كې يې پناه واخيسته .

دا سيمي تر همدا اوسه پورې همداسې بې سرنوشته پاتې دي، عرب هيوادونو له اسرائيلو سره د همېشني سولې د تړون د لاسليكېدو څخه سرغړونه كوله، اسرائيلو هم له خپلې موقع گټه اوچتوله، او د يوه كميسيون په منځگړيتوب ئې خپلې پولې و ټاكلې، چې په نړيواله كچه نه دي منل سوي .

تش په نامه د ملگرو ملتونو ادارې په 1948 او 1949 ميلادي كلونو كې د عربو او اسرائيلو تر منځ اوربنډونه ترتيب كړيدي. د ملگرو ملتونو عمومي اسنبلې 194 مي معاهدې د عربو او اسرائيلو تر منځ ددېمنې پاى اعلاناوه او ټولو هغو كډوالو ته چې غواړي بيرته خپلو كورځايونو ته كډه و كړي، اجازه وركول .

همدا ډول د ملگرو ملتونو د امنيت شورا د 62 مي معاهدې موخه دا وه چې د فلسطينېانو او اسرائيلو تر منځ يو لنډ مهاله تړون لاسليك كړي، چې دا تړون ليك به ددواړو خواوو تر منځ د سولې يو دايمي او اوږد مهاله تړون ته لار پرانيزي .

د اسرائيلو پولې چې په (1949) كال كې د يوه لاسپوڅي كميسيون لخوا ټاكل سوي وې، يو لنډ مهاله ارامي را منځ ته كړه، خو د كډوالو موضوع چې د ټولو موضوعاتو په سر كې ئې ځاى درلود، همداسې پاتې سوه .

د تړون په وسيله رامنځ ته سوې ارامي ورو ورو په نارامۍ بدلېده، چې اسرائيلو ډېر كم شمېر مهاجرو ته د بيرته راتگ اجازه وركړه او زبات شمېر نور مهاجر همداسې په پنډ غالو كې پاتې وو .

كله چې په (1948) كال كې نړۍ Bipolar يا دوه قطبي سوه نو شوروي اتحاد او د ختيځې اروپا هيوادونو چې لومړې ئې د صهيونيستي حكومت ملاتړ كاوه، اوس د عربو پلوي و نيول. په داسې حال كې چې متحدو اېلاتو او د لوېديځې اروپا هيوادونو د اسرائيلو ملاتړ كاوه .

د زمان په تېرېدو د اسرائيلو دفاعي ځواك يا I.D.F ټول په فرانسوي او امريكائي وسلو سنبال سو، او عرب هيوادونه په خاص ډول سوريه او مصر له شوروي تكنالوجۍ نه گټه اخيسته. عرب سرمشريزي يا Arab League د اسرائيلو پر ضد د صنعتي هيوادونو يو ائتلاف جوړ كړ، چې تر (1990) كال پورې يې بشر فعاليت درلود .

د سینای کمپاین The Sinai Campaign :

په مصر کې د جمال عبدالناصر په مشرۍ مصریانو فاروق پاچا له واکه و غورځاوه، او په همدې بهیر کې مصر د اسرائیلو سره د سولې په رامنځ ته کولو کې هم پرمختګ و کړ. که څه هم چې مصریانو په 1954 کال کې یو اسرائیلي باندې داسې حال کې چې هڅه ئې کول په مصر کې د متحدو ایالاتو په اطلاعاتي سازمان او ځینو نورو بهرنیو سفارتونو کې چاودنې و کړې و نیول. وروسته څرګنده سوه چې ددې چاودنو موخه دمتحدو ایالاتو او مصر ترمنځ د اړیکو خرابول وه .

مصر چې د اسرائیلي لاسوهنو او سبوتاژونو څخه نا ارامه وو، غوښتل وسلې رانیسي. کله چې د مصر دا غوښتنه د غربي بلاک لخوا رد سوه، نو ئې و ختیځ بلاک ته مخه کړه .

د مصر دیپلوماسۍ دا منله چې که غواړی له لوی ځواک سره اړیکې ټینګې کړی نو د هغه له دوست او ملګري سره اړیکې و نیسي . مصر هم ددې لپاره چې له شوروي اتحاد سره اړیکې ښې سوي وي، د چکوسلواکيا سره ئې د وسلو رانیولو تړون لاسلیک کړ.

د مصر ولس مشر جمال ناصر د سویز کانال او تیران معبرونه چې و اسرائیلو ته ئې لار موندل، بند کړل. اسرائیلي استراتیژي جوړونکي په دې باور وو چې د چکوسلواکيا څخه مصر ته د وسلو رارسېدو سره جوخت به مصر پر اسرائیلو برید کوي. نو خپله هم د وسلو رانیولو په تلابن کې سو. دا چې اسرائیلو پخوا له دې د فرانسې سره د وسلو واردولو تړون درلود، نو ئې له فرانسې څخه یو ځل بیا د وسلو په راواردولو پیل و کړ، ډېر اسرائیلي سازمانونه په دې اند وو چې له مصري بریده له مخه باید اسرائیل جګړه پیل کړي.

په مصر کې د سویز کانال چې ۱۹۵ کیلومتره اوږدوالی لري، او د مدیترانې سمندر او سره بحیره سره نښلوي.

حالات ورځ تر ورځې بحراني کېدل، او په 1956 کې اسرائیل، فرانسه او برتانیه د سویس کانال د ملکي کولو د پلان جوړېدو لپاره سره یو ځای سوه، او د یوه پلان پر سنارېو ئې کار پیل کړ. پرېکړه و سوه چې اسرائیل به پر سینای او میلتا سیمو باندي برید کوي، او فرانسه او برتانیه به التوماتوم ورکوي.

دا پلان چې د 1956 کال د اکتوبر پر 29 مه نېټه د Sinai Campaign په نامه یاد سوی وو، پیل سو. اسرائیلو په چټکي سره سینای و نیو، د متحدو ایالاتو دولت پر دې کړنه قهر څرګند کړ، او برتانیه، فرانسه او اسرائیل ئې تهدید کړل.

د ملګرو ملتونو عمومي اسنبلې په خپله غونډه کې 997 نمبر معاهده تصویب کړه، چې له اسرائیلو سره ئې د سینای څخه د ژر پرېښودو غوښتنه په ډاګه کوله. خو اسرائیل د فرانسې او برتانیې په ملاتړ په سینای کې تر څو مېاشتو

پاته سول. کله چي يې ددې نړيوالو کانالونو د خلاصون ضمانت يا گرنټي تر لاسه کړل، نو بيا د ملگرو ملتونو او په خاص ډول د متحدو اېلاتو په فشار راووتل، خو دملگرو ملتونو ځواک په سنای کي ځای پر ځای سو.

يوه بايلونکي شپږ ورځنۍ جگړه:

په عمومي ډول (1960م کلونه د عربو او اسرائيلو تر منځ د شخړي عمده کلونه وو، د اسرائيلو د مخکني پلان پر اساس چي غوښتل ئې د گاليلې له سمندر څخه د اسرائيلو مرکزي او سهيلي سيمو ته اوبه و رسوي، د خپل پلان په عملي کېدو پيل وکړ. دا پروژه اصلا د متحدواېلاتو د استازي Eric Johnston لخوا په 1955 کال کي وړاندي سوې وه چي عرب انجنيرانو هم پرې موافقه کړې وه، خو په غير مستقيم ډول ئې د اسرائيلو د رسميت پېژندنې له امله ردوله.

د تړلو دروازو تر شا په غونډو کي اسرائيلو او اردون د همدې اوبو د وېش پر سر موافقې ته رسېدلي وو.

په 1964 کال کي په څو سر مشريزو غونډو کي عرب مشرانو هوډ څرگند کړی وو چي د P.L.O با د فلسطين د خپلواکۍ سازمان په نامه به يوه لويه ټولنه تاسيسوي. همداسي يې و کړل. يوه اعلاميه ئې خپره کړه چي دا ټولنه با سازمان به د اسرائيلو پر ضد د ويجاړۍ لپاره چټک گامونه اخلي، او د اردون د سيند ټولي هغي لاري او سرچينې چي د گاليلې رود اوبه کوي، اړوي. ځکه چي غوښتل يې و اسرائيلو ته د اوبو رسولو په پروژه کي خنډونه واچوي.

سورټې او لبنان د فلسطين د خپلواکۍ سازمان پر همدې اعلاميې چي بشپړوي به ئې، پيل و کړ. سورټې خپل تراکتورونه موظف کړل چي ټولي هغي سرچينې چي په ترتيب سره و اسرائيلو ته اوبه ورکوي، ويجاړي کړي.

اسرائيلو د سورټې پر همدې عمل سخت غبرگون و ښود، او پر همدې تراکتورونو ئې ډزي و کړې، سورټې د همدې ډزو په حواب کي د اسرائيلو په شمال کي پر ځيني ښارونو ډزي پيل کړې، څو دا جگړه د الوتکو تر بمبارونو و رسېده.

شوروي اتحاد چي په سوريه کي يې د د شوروي پلوه حکومت ملاتړ کاوه، سورټې ته وويل چي اسرائيلو خپل پوځونه د سورټې و پولو ته راوستلي او د يوه لوي بريد پلان لري، لکه څنگه چي حالات ورځ تر ورځي کړکېچن کېدل، نو سورټې له مصره څخه د پوځي مرستي غوښتنه وکړه.

د همدې پېښو او د سورټې د غوښتنې په تعقيب د 1967 کال په می کي جمال ناصر خپله سخته او له غبرگونه ډکه مرکه خپره کړه او په يوه برخه کي ئې دا توري وويل: (د اسرائيلو موجوديت ډېر اوږد سو، موږ د اسرائيلو و تيري ته هرکلی کوو، او موږ و همدې جگړې ته چي له ډېري مودې ئې په انتظار کي وو، ښه راغلی وايو، وروستۍ شپې

رارسېدونکي دي، او هغه جگړه چې مور به اسرائيل پکښي له منځه وړو راورسېده). مصري ولس مشر جمال عبدالناصر

په همدې ورځ جمال ناصر د ملگرو ملتونو د بېړنۍ قوې با (UNEF) څخه و غوښتل چې له سينای پينينسولا او غزې تراډي څخه ووزي، د ملگرو ملتونو سرمنشي جنرال U-Thant موافقه و کړه چې په رسمي ډول به د مې پر اتلسمه خپلو پوځونه له سيمي باسي.

څېړونکي نظر ورکوي چې جمال ناصر عقېده درلوده، چې د ملگرو ملتونو پوځونه به له سيمي و نه وزي، او دا به دده لپاره يوه بهانه وي چې جگړه و نه کړي.

د همدې کال د مې پر درويشتمه ناصر د اسرائيلي ترانزيت د تړلو امر وکړ، او په همدې ترتيب متحداېالات په هغه ژمنه کي چې و اسرائيلو ته ئې د اوبو رسولو د لارو د ازادۍ په اړه ورکړې وه، پاته راغلل.

دا چې جمال ناصر رښتيا غوښتل د اسرائيلو سره جگړه و نښلوي، په دې اړه بيلا بيل نظرونه موجود دي:

(Avi Shalaim) چې د منځني ختيځ د چارو څېړونکی وو، وائي چې جمال عبدالناصر هيڅکله نه غوښتل د اسرائيلو سره جگړه و نښلوي، بلکي هغه به د شوروي اتحاد د مانورو او هم د سورئې دغوښتني په خاطر دا ډول ويناوي کولې.

او يو بل څېړونکی (Michael Oren) بيا څرگندوي چې شواهد ښيي چې جمال عبدالناصر په رښتيني توگه غوښتل د مي په اته ويشتمه جگړه پيل کړي، خو اسرائيل په دې راز پوهيدلي او موضوع ئې د امريکا تر ولس مشر جانسن پوري رسولې وه، جانسن د شوروي اتحاد صدراعظم کاسيگين ته تيليفون کړی او د جگړې د بدو عواقبو په اړه ئې اخطار ور کړی وو، او کاسيگين ئې دې ته و هڅاوه څو جمال ناصر له همدې جگړې را وگرځوي.

د روانو حالاتو په ترڅ کي د اردون پاچاملك حسين د مصر سره يو تړون لاسليک کړ چې د جگړې لپاره ئې د اردون تباری څرگنداوه، ملك حسين هم پخپله يوه بېانيه کي دا جملې ويلي وې:

(د مصر، اردون، سورئې او لبنان سرتېري د اسرائيلو له سرحدونو سره مېشت دي، څو اسرائيلو ته غاښ ماتونکی ځواب ورکړي، مور يوازي نه يو، بلکي د عراق، الجريا، کويت، سودان او ټول عرب ملت سرتيري له مور سره دي، مور به نړۍ حيرانه کړو او و به ښيو چې عرب څومره يو موټي دي.)

عراقي ولس مشر رحمان عارف هم يوه بېانيه ورکړې وه چې د اسراييلو پر ضد ئې د جگړې اخطار په ډاگه کاوه.

له اسرائيلو سره د متحدو ايالاتو مرسته همداسي روانه وه، او گمان کېدی چې اسرائيل به دا جگړه گټي، خو د عربي هيوادونو په تېره بيا سورئې، مصر، او عراق وسلو چې د شوروي اتحاد په وروستۍ تکنالوجي سنبال وې دا حس

شندواوه، اسرائیلو د کاغذ پر مخ ویل چې د الوتکو شمېر ئې د مصر او سوږئې تر هغو اوږې، پداسي حال کې چې مصر د هغه مهال تر ټولو پرمختللي الوتکي Mig-21 درلودې.

عامو اسرائیلو او یهودو او ددوی لوړ رتبه غړو گمان کاوه او په دې اند وو چې اسرائیل به ماته خوري، نو مخکې تر جگړې ئې لا په سلگونو قبرونه د تلابیب په پارک کې کیندلي وو.

اسرائیلو پر خپلو اپوزیسیونونو ږغ و کړ چې د پوره یووالي لپاره دې په حکومت کې برخه واخلي، اپوزیسیونونو د اسرائیلي حکومت دا پرېکړه ومنل او ډیرو گوندونو یو پراخ بنسټه حکومت جوړ کړ.

کله چې څرگندېدلله مصر برید کوي، نو تر مخه ئې اسرائیلو برید پیل کړ، دوی دا جگړه د 1967 کال د جون د مېاشتې پر پنځمه نېټه پر مصر بانو پیل کړه، یوازي ئې د جگړې په لومړیو شپو ورځو کې 400 الوتکي له منځه یووړې، اسرائیلي ځواکونو په خپلو چټکو عملیاتو کې سېناي پینینسولا او غزه تراډه هم کلابنده کړه، د جگړې په لومړۍ ورځ اردوني توپخانې پر بیت المقدس ډزي پیل کړې، خو د اسرائیلو لومړي وزیر Levi Eshkol د اردون ولس مشر ملک حسین ته خبرداری ورکړ چې د جگړې له ډگره لیري و اوسي، د خبرداری تر اورېدو وروسته ملک حسین هم له جگړې وېره درلوده، او د جنگ له صحنې راووت.

د جگړې له ډگره د اردون په وتلو، اسرائیلو له موقع گټه پورته کړه، غربي بانک او بیت المقدس ئې هم محاصره کړ. د سوږئې توپخانې د گولان له لوړو څخه پر شمالي اسرائیلي سیمو خپلي ډزي پیل کړې، خو بل لوري ته مصر له اسرائیلو سره یوې معاملې ته ورسېد، کله چې اسرائیل د مصر له لوري پر ارامه سو، نو ئې تصمیم و نېاوه چې د گولان لوړې لاندي کړي، د گولان د لاندي کېدو پر سر د اسرائیلو حکومت او اپوزیسیونونو پر دې موافقه نه درلوده، په ځانگړې ډول موشېدایانو. Moshe Dayan

ملگرو ملتو اسرائیلو ته گوته ځنډلې وه چې اوربند ته به چمتو کیږي، او هغه وو چې د جون پر یولسمه اسرائیلو پر اوربند موافقه و کړه. د ملگرو ملتونو د پر له پسې معاهدو په لړ کې 242 نمبر معاهده هم صادره سوه، چې په جگړه کې شامل هیوادونه ئې د همېشني سولي و خبرو ته رابلله، او هم ئې ویلي وو چې اسرائیل به له ټولو هغو سیمو چې په همدې جگړه کې ئې لاندي کړي دي، وزي.

په حقیقت کې همدې جگړې په منځني ختیځ کې د واک بیلابیلو ته تغیر ورکړ، اسرائیلو د 1948 کال په تناسب څو ځله زباتي سیمې لاندي کړې، لکه د سیناي پینینسولا لویه دښته، د گولان لوړې، غربي بانک او ځیني نورې سیمې. د مصر ولس مشر جمال ناصر چې له ۱۹۵۴ څخه تر ۱۹۷۰ پوري ئې واکمني و کړه او په مصر کې ئې د برتانوي ۷۲ کلنه واکمني پای ته ورسول.

د مصر ولس مشر جمال ناصر چي د عربي نړۍ مشري ئې هم په غاړه درلوده، پر دې وپاړ کاوه چي څنگه ئې په 1956 کال کي و اسرائیلو ته چي د فرانسې او برتانیې ښکاره ملاتړ ورسره وو. ماته ورکړه، خو دا ځل يي له اسرائیلو سره د متحدو اېلاتو د پوځي ملاتړ له کبله هيلي رښتيني و نه ختې.

د ځينو څېړونکو لکه فواد عجمي له نظره دې جگړې ددې پر ځای چي فلسطيني عربو ته نېکمرغي په لاس ورکړي، بدمرغي ئې ورکړه. په زرگونو عرب فلسطينپان ئې د اسرائیلو تر ولکې لاندې راوستل، او په منځني ختيځ کي ئې ځيني پاروني په وجود راوړي.

د الفتح په نامه سازمان چي په فلسطين کي ئې د پام وړ برېاوي تر لاسه کړيدي، په 1957 کال او د PLO با د فلسطين د خپلواکۍ سازمان په 1964 کال کي تاسيس سول، چي ددواړو گوندونو مرام د اسرائيلي حکومت شنډول او د فلسطيني هغې واک ته رسول وو.

د عربو او اسرائیلو تر منځ د شپږ ورځنۍ جگړې وروسته احمد شکایري Shukairy چي د فلسطين د خپلواکۍ د سازمان مشري ئې کوله له واکه گوښه او اوسنی مېرني مشر یاسر عرفات ئې د مشر په توگه و ټاکل سو، پاسر عرفات چي په رښتيني ډول ئې د فلسطينپانو ملاتړ درلود، په منځني ختيځ کي د يوه رښتيني او پېاوړي اتل په توگه تر دې مهاله سالمه رهبري کوي،

د فلسطين د خپلواکۍ سازمان د فلسطينپانو د يوازني گوند په توگه د ټولو عربي هيوادونو لخوا په رسميت و پېژندل سو. خو اسرائیلو په ټينگه له نړۍ څخه د همدې سازمان د نه رسميت پېژندنې غوښتنه درلوده، د اسرائیلو يوازنی دليل چي ولي دا سازمان گواښي دا وو چي نوموړي سازمان ترهگر فعاليتونه سر ته رسوي، هغه يهود چي په 1917 کال کي ئې دې سيمي ته کډي راوړي دي، شري او په مرامنامه کي ئې د اسرائیلو د له منځه وړلو ماده وجود لري. اسرائیلو په راوروسته کي څرگنده کړه چي په حقيقت کي ئې غوښتل له بيت المقدس پرته نوري ټولي سيمي د عرب گاونډپانو سره په سوله ايز ډول د تړون له مخي و سپاري، خو ددوی په وېنا سيمه ايزو نېشليستانو د غربي بانک او د گولان د لوړو په اړه هم غوښتنې درلودې.

د فلسطين او اسرائیلو تر منځ ددې ستر بحران د له منځه وړلو لپاره نو اوس د پلانونو ورکول پيل سول، Yigul Alon خپله يوه طرحه چي د Alon Plan پلان په نامه ياده سوه وړاندي کړه، دې طرحي پر اسرائیلو رغ کاوه چي د غربي بانک سره پرې خپلي سيمي دي و فلسطين ته وسپارل سي.

ددې پلان برسېره په سيمه کي پرتو ځينو يهودانو هم په مخامخ ډول ددواړو خواوو ناسته او د موضوع حل حتمي گانه. ځکه نو د سودان پلازمېني خرطوم سر مشريزه چي يو غولونکی پلان وو، د 1967 کال په اگست او سپتمبر کي

جوړه شوه، چي دا سرمشريزي ددواړو خواوو تر منځ د خبرو اترو وړ وټړی، او په هيڅ ډول ئې د اسرائیلو په رسمیت نه پېژندل نه منل.

یوه بله معاهده هم په 1975 کال کي د ملگرو ملتونو لخوا خپره سوه، چي د Zionism is Racism یا صهیونیت نژادي تبعیض دی، په نامه یاده سوه، دې معاهدې پر اسرائیلو ږغ کاوه چي له خپلي سیمي دي هغه بنېاد گراېان چي د مېشته کېدني مخالفت کوي و شري.

په اسرائیلو کي په 1977 کال کي د Licud لیکود گوند په واک ته رسېدو سره د مېشته کېدني پراختیا رسمي بڼه غوره کړه، او اسرائیلو له هغه مهاله بېا تر همدې پاني تر لیکلو په فلسطیني سیمو کي د یهودانو پر مېشتهېدو ټینگار کوي، یوازي په 2003 یم کال کي 22000 تنه اسرائیلېان په غربي بانک او غزې تراډه کي ځای پر ځای سویدی. او شل زره تنه نور ئې د بیت المقدس او د هغه په شاوخوا سیمو کي مېشته سویدی، او تر پنځلس زره زبات یهود د گولان په لورو کي مېشته سویدی.

مصري ولس مشر جمال ناصر د اسرائیلو او مصر تر منځ اوربند مات او پر سویز کانال ئې برید و کړ، دې جگړې په یوه داسي مهال کي صورت و نېاوه چي د اسرائیلو لومړی وزیر Levi Eshkol مړ، او Gulda Meir گولدا میر یې د ځای ناستي په توگه ټاکل سوی وو، دا جگړه هم د دواړو هیوادونو تر منځ د یوې خونړۍ جگړې په توگه ثبت سوېده، ډیر څېړونکي په دې اند دي چي په همدې جگړه کي د بم غورځونکو الوتکو پیلوټان شوروي الاصله وو، چي د شوروي اتحاد له لوري و جمال عبدالناصر ته رالېږل سوي وو.

د متحدو اېلاتو د فشار له امله چي پر اسرائیلو ئې وارد کړ، دواړه لوري و یوه اوربند ته سره و رسېدل، او هم ئې و منله چي د ملگرو ملتونو 242 نمبر معاهدې ته غاړه اېږدي.

د عربي نړۍ یوه نامتو او ننگېالی مشر جمال ناصر هم په ناڅاپي ډول له دې نړۍ سترگي پټي کړې، او ځای ناستي انور سادات اوس د مصر مشري په غاړه واخیسته، د انور سادات تگلاره د اسرائیلو په اړه داسي وه چي له دوی سره ئې نسبي سوله غوښته، او په تدریجي ډول ئې د فلسطیني سیمو څخه د اسرائیلو وتل غوښتل.

متحدو اېلاتو او ملگرو ملتونو د اسرائیلو د لومړي وزیر Levi Eshkol تر منځ منځکړیتوب کاوه، خو مثبته پایله ئې و نه درلوده.

د مصر د ولس مشر انور سادات غوښتني ورو ورو د جگړې د پیل کېدو په اخطار تبدیلېدلې، خو د اسرائیلو سرسخت صدراعظم گولدامیر هیڅکله دا نه منله چي د اسرائیلو پوځیان به د فلسطیني ښارو څخه وزي. بلکي هغه به ویل چي د فلسطین او اسرائیلو تر منځ د سولي ددایمي تړون تر لاسلیکېدو وروسته به اسرائیلي ټولگۍ له فلسطینه راباسي.

د عرب هیوادونو او پخپله مصر و مصري ولس مشر ته په ډاگه کوله چې اسرائیل په پوځي لحاظ تر مصر تکړه دي، تر هغه مهاله چې مصر پخپل اردو کي اصلاحات را نه ولي، جگړه به ونه گټي، نو انور سادات هم غوره و گڼله چې جگړه د عرب مشرانو تر ليدني کتني پوري و ځنډوي.

د اکتوبر جگړه Yom Kippur War:

تر يو لړ زباتو ناندريو وروسته د 1973 کال د اکتوبر په مېاشت کي مصر او سوډې د اسرائیلو پر ضد يوه بله جگړه ونښلوله، او دا جگړه د اسرائيلي لومړي وزير گولدامير لخوا د انور سادات د هغه وړانديز تر ردولو وروسته پيل سوه چې د مهاجرت په اړه ئې د مذاکرې غوښتنه څرگندوله.

د اکتوبر پر شپږمه چې يهودان ئې Yom Kippur بولي، او ددوی لپاره يوه ځانگړې سپېڅلي ورځ ده، مصري پوځي ټولگي له سويس کاناله تېري سوې، که څه هم پخوا لدې انورسادات دوه ځله د جگړې د پيل په اړه خبردای ور کړی وو، خو څه پېښ نه سول، ځکه نو اسرائيلي مشرتابه هم د مصري بريد په اړه گمان نه کاوه، خو د بريد په ورځ رارسېدلي استخباراتي خبرونو گولدامير او د اسرائیلو ددفاع وزير دایان Dayan حيران کړل.

زبات شمېر مصرېان د سويس کانال پر شاوخوا راټول شوي وو، اسرائيلي ځواکونه هم سره راټول او يو ځای سوه، تر څو د راپېښ اړودور مخه و نيسي، خو خبر نه وو چې ټانکونه او زباتي درنې وسلې ئې تر مخه لا د مصري پوځيانو په لاس کښېوتلي دي.

د اسرائیلو سره په جگړه کي د زبات فشار له امله 200 اسرائيلي ټانکونو د گولان لوړي پرېښودې، او پر شاتگ ئې و کړ، کله چې مصرېان له سويس کاناله تېر سول، نو سوډې هم د پينينسولا تراډه چې له لاسه ئې ورکړې وه، بيرته په لاس راوړه.

د اسرائیلو يو جنرال اپريل شېرون چې د اسرائیلو اوسنی لومړی وزير دی، په همدې جگړه کي يو مهم رول لوبولی وو.

جگړه د متحدو اېلاتو د زبات فشار له امله ودرېده، د جگړې په پای کي معلومه سوه چې دواړو خواوو ته زبات ځاني او مالي زېانونه اوښتي دي، د مصر د مړو شمېر 8500 تنه او د اسرائیلو هغې 2500 تنه و ښودل سو.

د جگړې په پای کي د اسرائیلو لومړی وزير گولدامير و استعفا کولو ته مجبور سو، چې له استعفا ورکولو وروسته ئې Izhak Rabin اسحاق رابين، چې په متحدو اېلاتو کي د اسرائیلو د سفیر هم تېر سوی وو، د لومړي وزارت په گدی کښېناست.

د متحدو اېلاتو د باندنيو چارو د وزير له هڅو سره سم و منل سوه چي اسرائیل به د سینای پینینسولا د ځینو برخو څخه وزي، خو د اسرائیلو د بنی اړخه اپوزیسیون مشر Menhaem Begin له سینای پینینسولا څخه د اسرائیلي پوځیانو د وتلو سخت مخالف کاوه، که څه هم چي انورسادات او د اسرائیلو لومړی وزیر Menahem Beigin په 1978 کال کي د Camp David تړون لاسلیک کړ، چي په 1979 کال کي ئې د سولي د تړون لپاره لار هواروله.

په لبنان کي د 1982 کال جگړه:

په 1970 یم کال کي د فلسطین د خپلواکۍ سازمان غړي او جنگبالي و لبنان ته راغلل، او لبنان ئې خپل مرکز و گرځاوه، تر څو له هماغه ځایه پر اسرائیلي سیمو خپل بریدونه تر سره کړي، سورپاېان د 1976 کال په لومړیو کي و لبنان ته داخل سوي وو.

خو د اسرائیلو لومړي وزیر د فلسطین د خپلواکۍ سازمان پر همدې عمل خبر او په 1982 کي ئې پرې حمله و کړه، څو له هغه ځایه د فلسطین د خپلواکۍ سازمان جنگبالي و تونیس ته ولاړل.

دا هڅه د اسرائیلو د دفاع د وزیر ابریل شپرون وه چي غوښتل ئې د فلسطین د خپلواکۍ سازمان له منځه یوسي، په لبنان کي تر ډېره وخته د اسرائیلو او فلسطیني سازمان تر منځ جگړه روانه وه، خو په وروستیو کي اسرائیلو له لبنانه خپله پښه و ایسته، خو له وتلو سره سم ئې د اسرائیلو پر ضد د حزب الله ډله جوړه سوه.

لومړۍ انتفاده او اوسلو تړون:

کله چي د فلسطین د خپلواکۍ سازمان لږ ضعیف کړل سو نو فلسطینپانو کوښښ کاوه څو په نیول سوو سیمو کي خپل سرنوشت او واک چاري پخپلو لاسونو کي واخلي.

د 1978 کال په لومړیو کي په غربي بانک او غزه تراډه کي د اسرائیلي ظلمونو په وړاندي ستر پاڅون وسو، چي د انتفادې په نامه و نومول سو، د خلیج تر جگړې وروسته او د شوروي اتحاد تر ټوټه کېدو وروسته د متحدو اېلاتو او نړیوالي ټولني پام منځني ختیځ او په تیره بیا د فلسطین او اسرائیلو تر منځ سولي ته راواوښت.

په 1993 او 1995 مو کلونو کي د فلسطین د خپلواکۍ سازمان او اسرائیلو د اوسلو اعلامیه یا Oslo Declaration of Principles او د اوسلو لنډمهاله تړون یا The Oslo Interim Agreement لاسلیک کړ، او همدا ډول په ۱۹۹۴ کال کي د اسرائیلو او اردون تر منځ هم د سولي تړون لاسلیک سو.

د P.L.O او اسرائیلو تر منځ په اعلامیه کې راغلي وو چې د 1996 کال له مخه به اسرائیل د غزې له ترادې او غربي بانک له ډیرو ښارو راوړي. د 1996م کال په رارسېدو سره چې اسرائیل له همدې سیمو راووتل.

تقریبا 97% په سلو کې فلسطینپان چې په همدې سیمو کې اوسېدل، تش په نامه تر فلسطیني قانون لاندې وو. خو هغه ساحه چې د فلسطین ملي واکمنی یا Palestine National Authority اداره کول، په ټولیز ډول 8% په سلو کې وو.

د 1996 کال د جنوري په مېاشت کې په غزه او غربي بانک کې مېشتو فلسطینپانو یوه مقننه قوه و ټاکل، چې یاسر عرفات ئې د فلسطین د مشر یا رئیس په توګه و ټاکه.

د فلسطیني دولت مشر سپین ریږی یاسر عرفات چې د ژوندانه په هره شېبه کې ئې له فلسطیني حقوقو دفاع کړې او د اسرائیلي ځواک په وړاندې د سپر په شان ولاړ دی.

دوهمه انتفاده:

د مېشته کېدنې په اړه د فلسطین او اسرائیلو تر منځ خبرې اترې د 2000م کال په جولای کې پای ته ورسېدې، فلسطینپانو ټینګار کاوه چې اسرائیل دې هغه کېدوالو ته چې و اسرائیلي سیمو ته راستنېدل غواړي، اجازه ورکړي، او په دې کار کې د فلسطینپانو موخه دا وه چې په اسرائیلو کې د فلسطینپانو ټولني جوړې کړي، خو اسرائیلو ددې کار مخالفت کاوه، او هم ئې په څو مهمو فلسطیني سیمو خپل کنترول غوښت

د فلسطینپانو پاڅون د 2000م کال د سپتمبر په 28مه هله زور واخیست چې اسرائیلي وزیر ایرېل شېرون په بیت المقدس کې د مسجد اقصی څخه لیدنه کوله. د فلسطیني وګړو دا دوهم ستر پاڅون هم د اسرائیلو ځواکونو له خوا د فلسطینپانو د کورونو د نړولو او پر هغو د ظلمونو په نتیجه کې سر را پورته کړي، چې ددوهمې انتفادې په نامه و نومول سو.

د فلسطین او اسرائیلو تر منځ د سولې راوستلو په بهیر کې د تابا یا Tabala پنامه خبرې اترې هم و سوې، او په دې خبرو اترو کې فلسطینپانو د متحدو اېلاتو د ولس مشر بیل کلننن هغه پلان چې د مېشته کېدنې لپاره جوړ سوې وو، رد کړ.

تر دې مذاکراتو وروسته اسرائیلي لومړی وزیر یهود بارک چې د همدې پلان په پروسه کې ئې مهم رول درلود، په اسرائیلي ټولټاکنو کې ماته و خوړه او پر ځای ئې اوسنی لومړی وزیر ایرېل شېرون و ټاکل سو.

د متحده ایالاتو د زباتو هڅو سره سره چې غوښتل ئې دوهمه انتفاده ارامه کړي، دا انتفاده تر 2002 کال پوري راوانه وه.

د 2001 کال د سپتمبر یولسمي، د فلسطین او اسرائیلو تر منځ تاو تریخوالی لا زبات کړ، عرب هیوادونو غوښتل په ټولیز ډول د فلسطینانو دفاع و کړي، خو له بل لوري متحدو ایالاتو په لبنان کې د حزب الله او په فلسطین کې د حماس مذهبي ډول فعالیتونه تر خپلي پوره څارني لاندې راوستلي وو، هغې مظاهري چې د القاعده ډلي د مشر اسامه بن لادن په پلوي جوړه سوې وه، د فلسطیني مذهبي ډلو پر سیاست بېله اغېزه وکړه.

اسرائیلو د 2003 کال د جنوري په دریمه په وسلو بار هغه بېړۍ چې و فلسطین ته پر لاره وه، و نیول او شواهدو وروسته څرگنده کړې وه چې نوموړې کښتي د ایراني دولت لخوا و حزب الله ته لېږل کېده.

همدې پېښو ته په کتنه، متحدو ایالاتو او اروپايي ټولني و اسرائیلو ته واک ورکاوه، چې د فلسطین دولت پر ضد اقدامات و کړي. اسرائیلو هم دا ډول اقدامات پیل کړي او بې گناه فلسطینان ئې سخت و ځپل، پر فلسطیني سیمو ئې یرغلونه و کړل او د فلسطیني دولت مشر یاسر عرفات ئې پر خپل هستوگنځي Ramalah کې نظر بند کړ، خو د اسرائیلو دې بې رحمانه اعمالو کله د فلسطینانو سپېڅلې عقیده او خپلواکي غوښتونکي روحیه اړولانسوای، فلسطینانو هم له خپلو بریدونو لاس وانه خیست او ځان مرگي بریدونه ئې تر سره کړل.

د سعودي د سولي تړون او د فلسطیني دولت د رسمیت پېژندنې معاهده:

د سعودي ملك شهزاده عبدالله هم د فلسطین او اسرائیلو د اوږدمهاله ناورین د پای ته رسولو لپاره یو وړاندیز چې Saudi Peace Proposal نومېږي، وړاندې کړی دی، دا طرحه د فلسطیني سیمو څخه د اسرائیلو د وتلو اوهم د مهاجرت پر سر موضوعاتو متمرکز دی، او د عرب سرمشریزې Arab League تر غونډې وروسته منل سوی دی.

د 2002 کال د مارچ پر دولسمه د ملگرو ملتونو د امنیت شورا 1397نمبر معاهده صادره کړه، چې یو ځل بېا ئې له دواړو خواو څخه د بریدونو پای ته رسول غوښتل، دې معاهدې هم د ملك عبدالله د پلان یادونه کړې او په لومړې ځل ئې د فلسطین دولت د جوړېدو ژمنه کړې وه.

د فاعلي دېوال يا: Operation Defence Wall

پداسي حال کې چې په اسرائيلي سیمو کې ځانمرگو بریدونو خپل اوج ته ځان رساوه، یاسر عرفات پر فلسطینانو ږغ وکړ چې له دې ډول ځان مرگو بریدونو څخه دي مخ و گرځوي.

منځني ختیځ ته یو ځل بېا د جنرال زیني په راتگ سره دې ډول بریدونو زور واخیست، د Netanyahu د پارک په هوټل کې یوه ځان مرگي برید چې د یوې ښځې لخوا تر سره سو، 27 تنه اسرائیلپان ووژل. اسرائيلي حکومت هم ددې

بريد په ځواب کي پر فلسطيني سيمو بريد وکړ، په رام الله، نبلس، جنين او تولکرم ښارونو کي ئې ډيري بې رحمانه وژني وکړې، ښوونځي او دولتي تاسيسات ئې وران او د عامه خلکو ډېر کورونه وران کړل، په سلگونوته بې گناه ښاربان ئې په شهادت و رسول، د بريدونو پر مهال د اسرائيلو يوه وياند ويلي وو چي يوازي يې په جنين ښار کي 50 تنه فلسطيني جنرالان په شهادت رسولي دي.

اسرائيلي پوځيانو د الفتح سازمان مشر Marwan Barghouti ژوندی په لاس غوښت چي ددوی له نظره ئې په ډيرو ترهگرو پېښو کي لاس درلود.

د اسرائيلي پوځيانو دا بريدونه چي د دفاعي دېوال پنامه پادسوي دي، دوی ته دا په ډاگه کړه چي په وسله وال ډول به دې پېښو او ناورين ته پای ورنه کړي، بلکي لا به د سولي پروسه و پای ته و غورځوي.

په عربي نړۍ اومسلمانو هيوادو کي تر زياته حده اسرائيلي ظلمونه غندل کيږي، د اپريل پر 19 مه د امنيت شورا 1405نمبر معاهده صادره کړه او پخپله دې معاهده کي ئې د يوې پلاوي ټاکل غوښتل چي د فلسطين او اسرائيلو تر منځ ددې ناتار په حقيقت ځان و پوهوي، اسرائيلو لومړی دا معاهده و منل خو راوروسته ئې د همدې پلاوي پر جوړښت او تگلاره نيوکي و کړې او هغه ئې رد کړل.

د امريکا اوسني ولس مشر جورج واکر بوش ددې لپاره چي پر عراق د بريد پر ضد د مسلماني نړۍ پاڅون راپورته نشي، و غوښتل د فلسطين او او اسرائيلو ترمنځ په دراماتيک او بېرني ډول سوله رامنځته کړي، د همدې سولي لپاره ئې د 2002 کال د می په مېاشت کي اسرائيلي لومړی وزير ابريل شېرون سپيني ماني ته و غوښت، تر څو د منځني ختيځ په اړه ورسره وږغیږي، ددوی د غونډي پر مهال خبر راورسېد چي د حماس مذهبي ډلي په اسرائيلو کي يوه لويه چاودنه سر ته رسولې ده، شېرون هم د خبر تر اورېدو وروسته د خپل هيواد په لور ستون سو او دا خبري همداسي بې پایلې پاته سوې.

د می په مېاشت کي پر فلسطيني مشر ياسر عرفات هم فشار زبات وو، څو هغه ئې ددې مېاشتي په پای کي د Basic Law يا انتقالي ادارې اساسي قانون توشېح کولو ته و هڅاوه. د فلسطين لپاره دا اساسي قانون د اسلامي قانون يا شريعت پر اصولو ولاړ دی.

د 2002 کال د اگست مېاشت ته په کتنه، دا مېاشت په ځانگړي ډول د فلسطين او اسرائيلو تر منځ د تاوتریخوالي مېاشت وه. په اسرائيلي سيمو کي فلسطينيانو مرگوني بريدونه سر ته رسول، او په ځوابيه عملېاتو کي ئې اسرائيلو پر فلسطينيانو له ځمکي نه ځمکي ته توغندی توغولې.

په همداسي يوه پېښه کي اسرائيلو په فلسطين کي د حماس د مذهبي ډلي مشر Salih Shehadeh هم په شهادت و رساوه، چي تر شهادت وروسته ئې Muhammad Deif و ټاکل سو.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**